

**Міністерство культури України
Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка**

ЗАГНІТКО Катерина Миколаївна

УДК 783/784]:272“11/17”(043.3)

**ГРИГОРІАНСЬКИЙ ХОРАЛ
У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ:
ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА**

Спеціальність 17.00.03 – музичне мистецтво

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Львів – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі музичної медієвістики та україністики Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка Міністерства культури України.

Науковий керівник: доктор мистецтвознавства, професор
Ясіновський Юрій Павлович,
Львівська національна музична академія
імені М. В. Лисенка;
професор кафедри музичної медієвістики
та україністики
(м. Львів)

Офіційні опоненти: доктор габіліт., професор
Лещинська Агнешка,
Варшавський університет,
завідувач кафедри історії польської музики
(м. Варшава, Польща)
кандидат мистецтвознавства, доцент
Каплун Тетяна Михайлівна,
Одеська національна музична академія
імені А. В. Нежданової,
доцент кафедри теоретичної та прикладної
культурології
(м. Одеса)

Захист відбудеться «28» квітня 2017 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.869.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства у Малому залі Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка за адресою: вул. О. Нижанківського, 5, м. Львів, 79005.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка за адресою: вул. О. Нижанківського, 5, м. Львів, 79005.

Автореферат розіслано « » березня 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат мистецтвознавства, професор

Н. І. Сиротинська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Тисячолітня історія розвитку григоріанського хоралу засвідчує особливе значення цього літургійного і, водночас, мистецького явища як символу стійкості Римо-Католицької Церкви. Сутність цього музичного феномену криється у глибоких змістовних пластах, вибудованих на основі поєднання змісту латинських богослужбових текстів і виразності мелодичних формул-символів, що сукупно захоплюють своєю красою не лише у середньовіччі, але й впродовж наступних століть. Тож не випадково ця співоча латинська практика привертає увагу не лише виконавців, але й широкого кола дослідників, що особливо яскраво відображено у сучасному науковому дискурсі.

У музикології XIX–XX ст. утвердилося розуміння латинської монодії як комплексу одноголосих піснеспівів, що поширювалися у різних осередках Західної і Центральної Європи починаючи з раннього середньовіччя. Латинська монодія стає основою професійної західноєвропейської музики як одноголосі, так і ранніх зразків багатоголосся. Для фіксації літургійного репертуару впроваджується невменна нотація – одна з ранніх нотаційних систем, що через трансформації та вдосконалення призвела до виникнення лінійної нотації. Поступово викристалізовується система автентичних і плагальних модусів, що постає під впливом східного октоїха, формуються літургійні жанри: *introit*, *communio*, *offertorium*, *alleluia*, *tropus*, *sequentia* та ін. Впродовж багатьох століть цей мелодичний корпус сформував так зв. «ідеальний стиль» названий *cantus planus* («рівний спів»), який став основою розуміння григоріанського співу. Зацікавлення григоріанським хоралом в його теоретичних та практичних аспектах активізувалося у середині XIX ст., у цей час з'являються численні наукові розвідки та видання. У новітніх дослідженнях григоріанського хоралу пріоритетом стає вивчення та інтерпретація давніх музичних пам'яток. Поштовхом до переосмислення західної монодії стали семіологічні студії впроваджені о. Єженом Кардіном у сер. XX ст. Основою нового напрямку стало вивчення невменної нотації з її локальними різновидами.

Латинський обряд певним чином торкнувся і України, зокрема, завдяки хрещенню Київської Русі розширилися культурні зв'язки з європейськими країнами. Наслідки співпраці із Заходом з часом прослідковуються в історичних джерелах, в формі запозичення системи нотного запису, у фіксації західних піснеспівів в українських літургійних ірмологіонах. Найвиразніше присутність римо-католицького обряду в Україні засвідчують численні пам'ятки григоріанського співу, зокрема, одним

з найбільших осередків по кількості збережених нотованих рукописів, вважається Львів.

Тож особливо **актуальним завданням** сучасної музикології є різнобічне вивчення латинських нотованих манускриптів, які не лише мають унікальну історичну й мистецьку вартість, але спрямовують вектор майбутніх досліджень до осмислення цілісності структури: Рим – Візантія – Київ.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах наукової тематики Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка відповідно до перспективного тематичного плану науково-дослідної діяльності вказаного навчального закладу: вона є частиною комплексної теми № 4 «Розвиток церковної музики від найдавніших часів до середини XX ст.: сакральна музика Сходу і Заходу до Бароко, Галицька музика XIX – поч. XX ст.», затверджену Вченою Радою ім. М. Лисенка (Протокол № 4 від 19 січня 2012 р.).

Мета дослідження – осмислення григоріанського хоралу в контексті літургійно-мистецького змісту, виконавської інтерпретації і сучасного музично-теоретичного дискурсу. Відповідно до мети, визначені наступні **завдання**:

- осмислення еволюції григоріанського хоралу від середньовіччя до сьогодення;
- висвітлення процесів поширення та адаптації латинської монодії в Україні;
- виявлення та систематизування етапів розвитку західного невменного письма;
- проведення порівняльного аналізу локальних різновидів графічних форм нотації;
- визначення основних напрямків наукових досліджень звуковисотного та ритмічного компонентів григоріанського хоралу;
- представлення семіологічного методу прочитання західної монодії о. Еженом Кардіном та його послідовниками;
- дослідження впливу сучасних аналітичних праць західних медієвістів на виконавську практику.

Об'єктом дослідження є латинська монодія як феномен західноєвропейської музичної культури.

Предметом дослідження є григоріанський хорал в контексті наукового дискурсу та виконавських інтерпретацій.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період зародження і формування латинського обряду в період середньовіччя (IV–XII), що найповніше представляє специфіку григоріанського хоралу, а також наступні століття аж до сучасності, пов'язані з датуванням рукописних пам'яток, ватиканських видань і спеціалізованих теоретичних праць.

Методологічну основу дослідження складають:

- історичний, використаний при розгляді еволюції григоріанського хоралу;
- джерелознавчий, застосований при опрацюванні львівських рукописів григоріаніки та чужоземних рукописів;
- семіологічний, аналіз пісенспівів Західної Церкви опираючись на невменну нотацію та її трансформацію у лінійну;
- структурно-аналітичний для виявлення і окреслення етапів розвитку західної нотації;
- порівняльний, використаний при розгляді новітніх медієвістичних досліджень.

Теоретичну базу дослідження склали праці:

– *богословії та літургії латинського обряду* (Дж. Гарпер, Г. І. Секерка, І. Павляк, Р. Л. Крокнер, Р. Ф. Тафт, Ю. Аввакумов та ін.);

– *історії і теорії західної монодії* (В. Апель, Д. Гілей, П. Вагнер, Ч. Аткинсон, А. Гауг, Г. Файхт, Г. Ріман, М. Югльо, Б. Штебляйн, В. Лібгард, А. Ямерс, К. Леві, Л. Трайтлер, Г. Гуке, Т. Мацієвський, Е. Вітковська-Заремба, М. Н. Колет, К. Перріш, А. Пфістерер, К. Кайцбауер, С. Пікулік, Р. Бернагевич, Р. Адамко, Ю. Холопов, Н. Єфімова, Ю. Москва, В. Гончарова, В. Карцовнік, І. Чижик, О. Зосім, Р. Поспелова, А. Єфіменко);

– *семіологічних досліджень григоріанського хоралу* (о. Ежен Кардін, Л. Агустоні, Й. Гешль, Г. Йоппіх, М. Н. Колет, Н. Альбароза, А. Турко, М. Славецький, С. Корбі, М. Бялковский, К. Кайнцбауер);

– *невменної палеографії* (К. Флорос, Й. Вольф, Г. Алексеева, К. Ганнік, Л. Агустоні, Й. Гешль, Т. Каплун та ін..).

– *публікацій та опрацювань джерел григоріаніки з європейських фондів* (Е. Кусмакер, Ф. Геварт, А. Гастуе, о. П. Геранже, о. Ж. Потье, о. А. Мокро, Б. Штебляйн, А. Гауг, Т. Мацієвський, С. Пікулік, Е. Вітковська-Заремба, Я. Шендрей, о. Р. Адамко, А. Лещинська, Т. Вишневський);

– *досліджень українських колекцій* (А. Хибінський, Ю. Ясіновський, В. Гончарова, Т. Баранова, Ю. Москва, Т. Мацієвський).

Джерельною базою дослідження є рукописні пам'ятки та фрагменти різного територіального походження: антифонарії, киріали, бревіарії, псалтирі, секвенціарії, міссали, що зберігаються у західних та львівських

бібліотеках та музеях, ватиканські видання *Liber Usualis*, *Graduale Romanum*, *Graduale Triplex*.

Наукова новизна праці полягає в тому, що вперше:

- висвітлено історію досліджень григоріанського хоралу в Україні;
- введено в науковий обіг пергаментні фрагменти григоріаніки у Львівській бібліотеці ім. В. Стефаника;
- досліджено та систематизовано львівську колекцію західних нотованих рукописів;
- прослідковано еволюцію історіографічних досліджень західної невменної нотації та її трансформації у лінійну;
- проведено порівняльний аналіз графічних форм різних локальних традицій;
- представлено семіологічний аналіз зразків західної монодії о. Еженом Кардіном;
- виявлено основні концептуальні засади сучасних методів дослідження латинської монодії в контексті впливу на виконавську практику.

Науково-практичне значення дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані для поглиблення вивчення історії західноєвропейської музики, еволюції західної нотації, класифікації ладової приналежності західної монодії, історії рукописів григоріанського хоралу в Україні – у навчальних курсах *Історія світової музичної культури*, *Історія літургійного співу*, *Григоріанський хорал*, *Музична палеографія*, *Історія середньовічної музики*, *Історія музичної нотації*.

Особистий внесок здобувача: вперше здійснено теоретичне обґрунтування методології прочитання григоріанського хоралу в контексті сучасних медієвістичних студій. Дисертація є самостійною науковою працею. Всі публікації здобувача одноосібні.

Апробація роботи. Дисертація обговорювалася на засіданнях кафедри музичної медієвістики та україністики Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка; на стажуваннях: Юліус-Максиміліанус Університет (Вюрцбург) в межах програми обміну спонсорованою Німецькою академічною фундацією KAAD (листопад-травень, 2012 р.); програми Міністра культури і національної спадщини Республіки Польща *Gaude Polonia* (лютий-липень, 2014 р.); Юліус-Максиміліанус Університет (Вюрцбург) в межах програми обміну спонсорованою Німецькою академічною фундацією DAAD (листопад, 2015 р.); Варшавського університету *ОВТА* (жовтень, 2016 р.).

Основні положення праці розкриті у публікаціях та викладені в доповідях на дванадцяти наукових конференціях: «Theorie und Geschichte der

Monodie» (Wien, 2011), Всеукраїнська науково-практична конференція молодих музикознавців «Музикознавчі студії» (Львів, грудень 2012, лютий 2016, березень 2017), «Антоновичеві читання» (Львів, березень 2013), Міжнародні наукові конференції «Візантійсько-слов'янська гимнографія та церковна монодія» (Львів, жовтень 2013, 2015), «Всеукраїнська наукова конференція» (Рівне, листопад 2014), Міжнародна науково-практична конференція «Молоді музикознавці України» (Київ, січень 2013), «Ogólnopolska konferencja naukowa «Religia a metoda», (Познань, травень 2014), Всеукраїнська молодіжна науково-творча конференція «Дні науки» (Одеса, квітень 2013, 2015).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 10 одноосібних публікаціях, із них 5 у фахових виданнях, визначених переліком МОН ДАК України, 1 стаття в іноземному виданні.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (220) позицій та додатку. Загальний обсяг роботи – 210 сторінок, обсяг основного тексту – 175 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету і завдання роботи, охарактеризовано теоретичну основу й методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення і форми апробації отриманих результатів.

У **Розділі 1. Сакральна монодія Римо-Католицької Церкви в історичному розвитку** здійснено огляд історії григоріанського хоралу від його витоків до сьогодення; окреслюються основні жанри і форми латинської монодії, зокрема, зосереджено увагу на особливостях формування західного монодійного репертуару та його локальних різновидів; досліджується питання поширення григоріаніки в Україні.

У підрозділі 1.1. *Етапи формування та пріоритетні напрямки дослідження західної монодії* розглядаються історичні процеси формування римо-католицького обряду, зокрема, його співаної складової – григоріанського хоралу, що в одноголосій формі виконання (монодія) активно поширювався західноєвропейськими теренами середньовічної Європи. Літургійний спів ранніх християн на Сході та Заході сформувався під впливом греко-римської спадщини й акумулював велике розмаїття музичних форм і жанрів, поетику сакральних текстів, що призвело до синтезу розмаїтих інтонаційних джерел та створення нового музичного феномену.

Вже у ранньому середньовіччі виокремлюються локальні різновиди західного співу – амброзіанський, мозарабський, галліканський і т.зв. староримський хорал, які відзначалися багатою мелізматикою і тісними зв'язками з різнобарвною культурою Середземномор'я. За часів Карла Великого літургійна музика трактувалася як один із компонентів цілісності могутньої імперії франків, що, зокрема, проявилось в утвердженні античної освітньої системи *Septem artes liberales*. В цей час помітними є тісні контакти із Візантією, що проявилось у взаємному навчанні співаків, у перекладах окремих грецьких піснеспівів на латину, у запозиченні осмогласної системи півного репертуару (октоїх).

З поширенням багатоголосих форм співу, розвиток григоріанського хоралу сповільнюється, а його виконання змінюється під впливом нових нотаційних і мензуральної метро-ритмічної систем. На цій основі поширена практика використання мелодії хоралу як «*cantus firmus*» сприяла стабілізації музичних компонентів григоріанського хоралу у багатоголосих композиціях. Проте це не вплинуло на становище латинської монодії, розвиток якої виразно занепадав. Певним підсумком став Триденський собор (1545–1563), одним із пріоритетів якого стало впорядкування й уніфікація літургійного репертуару, та його поширення з подальшою консервацією.

Нового дихання григоріанській традиції надало зацікавлення у XIX ст. найдавнішими джерелами латинського одноголосого співу (Е. Куссмакер), подальші студії були скеровані на комплексні дослідження репертуару. На сучасному етапі вивчення західної монодії визначило наступні пріоритетні напрямки: витоки невменної нотації та її локальні різновиди (Ч. Аткинсона, Л. Агустоні, Н. Альбароза), західна модальна система і її ритмічна інтерпретація (А. Турко, Й. Гешль, І. Г. Секерка); окремі літургійні жанри; порівняння західної та східної традицій (В. Апель, К. Ганнік, Р. Бернагевіч). Важливим центром літургійного руху став бенедиктинський монастир Солем (Франція), представники якого після віднови 1883 року почали активну діяльність у сфері досліджень церковної монодії. Одним з перших ініціаторів вивчення давніх манускриптів став о. П. Геранже, а його послідовники о. Ж. Потье та о. А. Мокро започаткували видавничу серію. Поштовхом до переосмислення виконавської інтерпретації григоріаніки стали дослідження найдавніших джерел західної монодії у XX ст., зокрема, наукове відкриття о. Еженом Кардіном (1905–1988) методу вивчення і виконання григоріанського хоралу.

У підрозділі 1.2. *Жанрова система григоріаніки та ватиканські видання в контексті літургійного чину* розглядається специфіка західного богослужіння та історія музично-літургійних жанрів. Літургійний день складається із *Officium* та *Missae*, що утворилися ще у 530 р. св. Бенедиктом. До *Officium* входить: *Matutinum*, *Laudes*, *Ad primam horam*, *Ad tertiam horam*, *Ad sextam horam*, *Ad nonam horam*, *Ad vesperam*, *Completorium*. Основна півча книга, що включає в собі *Officium* – Антифонарій, натомість піснеспіви меси фіксувалися у Градуалі. Одним із найдавніших жанрів церковної музики є гимни, які мають строфічну побудову та метризований текст. Кожна із окремих служб *Officium* (*Matutinum*, *Laudes*, *Horae minores*, *Vesperae* та ін.) має свою структуру. Важливе місце у західному богослуженні займає *Vesperae* (вечірня). До меси входять як змінні так і незмінні частини *Proprium* та *Ordinarium*. Опис середньовічної меси зберігся у *Ordo Romanus I* (VII), що містить структуру папських богослужень у Римі.

У відновленні григоріанської практики співу велику роль відіграв цециліанський рух (*Allgemeiner Cäcilienverein*), що зародився у другій пол. XIX ст. і поширився на європейських теренах. Одним із його засновників був о. Ф. Віт який сприяв появі часописів *Fliegende Blätter für katholisch Kirchenmusik* та *Musica Sacra*. За ініціативи о. Ф. Габерла у Регензбурі (1875) засновується школа церковної музики, де григоріанського хоралу і гри на органі навчаються представники різних національностей (австрійці, німці, угорці, англійці, швайцарці, поляки), які надалі поширюють ідеї цециліанізму.

У 1911 р. була відкрита Вища школа Церковної музики у Римі, де навчалися виконання григоріанського хоралу, гармонії, гри на органі. Першим її директором став о. А. де Санти, а згодом дослідники григоріанського хоралу о. П. Феретті та о. Г. Суньйол. Також засновувалися навчальні осередки у католицьких школах, наукових інституціях, організувалися ансамблі співу (*schola cantorum*).

Важливими для віднови латинського одноголосого співу стали міжнародні Конгреси літургійної музики, внаслідок яких публікуються важливі документи (*Motu Proprio* папи Пія X *Tra le Sollecitudini* 1903), літургійні книги. Окремим пунктом висловлено ставлення Ватикану до можливостей використання у літургії багатоголосої музики. На думку папи Пія X, варто виконувати поліфонічні твори римської школи XVI ст., що створювалися на основі григоріаніки (Палестріна).

Окрема увага приділялася Ватиканом формуванню комісії та редакційної колегії для підготовки видань, зокрема, одними з перших їх очолили Ж. Потье і А. Мокро. Основою для публікацій стали найдавніші джерела, жива традиція, а також *Liber gradualis* 1885 р. Результатом подальшої праці стали видання: *Kyriale simplex* (1964), *Graduale Simplex* (1967), *Ordo Missae* (1969), *Missale Romanum* (1970), *Graduale Triplex* (1979), які тісно переплітаються з семіологічним вченням о. Ежена Кардіна.

У підрозділі 1.3. *Поширення григоріанського хоралу в Україні* простежено історію дослідження латинських рукописних пам'яток та адаптацію римо-католицького обряду. Західні витoki християнства у Київській Русі прослідковуються у вшануванні західних святих, зокрема, римського єпископа Климента, у частих відвідинах Русі західних місіонерів. Так, у 1007 р. Київ відвідав Бруно Квертфуртський, про що свідчить «Послання Бруно до Генріха», де відзначається виконання григоріанського хоралу в Києві. Латинські впливи відображені також у церковному співі України-Русі: у нумерації гласів, у переході на західну лінійну систему нотного запису (XVI), у фіксації в ірмологіонах гимну *Te Deum* і секвенції *Dies irae*, у поширенні літургійного руху за віднову григоріанського хоралу.

З середини XIX ст. католицьке духовенство покращує умови для втілення ідей літургійного руху в Галичині. У Львові реформатором впровадження ідей цециліанізму став о. Леонард Солецький (1842–1915), який заснував часопис *Muzyka Kościelna Parafijalna*, що почав виходити у Львові із 1880 р, а з 1884 перемістився до Познаня, де редактором став о. Юзеф Сужинський. О. Солецький пропагував створення музичних товариств, впровадження григоріанського хоралу у навчальні програми семінарії та в органі школи, а також проведення літніх курсів григоріанського співу.

Важливу роль у дослідженні давньої музики відіграв Адольф Хибінський, який заснував кафедру музикології Львівського університету і висунув пріоритетні завдання: віднайдення та опис музичних рукописів, опанування методологією дослідження давніх пам'яток. Цим шляхом пішли учні А. Хибінського: М. Щепанська, Г. Файхт, А. Лібгард, М. Антонович. Традиції львівської школи Хибінського у післявоєнний час продовжили Є. Моравський, М. Пеж, Є. Пікулік та ін. На сьогодні, Львів вважається одним з найбільших осередків по кількості збережених латинських нотованих рукописів в Україні, які мають унікальну мистецьку й історичну цінність. Початковим етапом у систематизації латинських півнич рукописів Львівської національної бібліотеки ім. В. Стефаника став опуб-

лікований каталог давніх нотних рукописів Ю. Ясіновського, до якого включені також латинські манускрипти, які досліджували російські (Т. Баранова, В. Гончарова) і польські (Т. Мацієвський) музикознавці. Хронологічне окреслення львівських нотних колекцій охоплює XI – середину XIX ст. і становить багатий матеріал для дослідників григоріанського хоралу.

У Розділі 2. Еволюція теоретичних поглядів музичної складової григоріаніки: нотація, звуковисотність і часомірність теоретичний матеріал розглянуто крізь призму наукових досліджень середини XIX–XX ст. із виокремленням питання генези музичного знаку і ладо-ритмічної складової григоріаніки.

У підрозділі 2.1. *Еволюція західноєвропейської невменної нотації* прослідковуємо розвиток графічних форм григоріаніки та її локальних різновидів. До появи писемної традиції кантори послуговувалися хейрономією, тобто, методом диригування співом за допомогою руки (*письмо у повітрі*), що надалі стало основою відтворення рухів на письмі. Для окреслення певної мелодичної поспівки у середньовіччі використовували два близьких за змістом терміни: *пешта* (лат. *gest, знак*) і *рпешта* (гр. *дух*). Перше свідчення вживання терміну «невма» виявляємо в анонімному трактаті «*Qui est cantus?*», що походить з X ст. (Anonymus Vaticanus). Перші дві відомі таблиці з відтвореними німецькими невмами (*Tabula brevis i Nomina notarum*) містять в одному випадку 17 назв невм, а в другому – 40.

Найпоширеніші теорії походження невменної нотації відзначають пов'язаність з екфонетичними знаками, знаками пунктуації, просодичними акцентами. Європейські манускрипти використовують різні типи графічних невменних зображень, кожне з яких мало свій шлях розвитку від максимальної консервації (санкт-галленська) до помітних зовнішніх трансформацій. Починаючи з X ст. для музичного запису вводиться одна лінія, яка слугувала покращенню каліграфії письма, а водночас вказувала на висотність невм. Надалі Гукбальд експериментує із силабічною нотацією, використовуючи вже від 6 до 15 ліній для розміщення силаб тексту і відзначення тонів та півтонів. Гвідо Аретинський вдосконалив лінійну систему і описав її у трактаті *Micrologus de disciplina artis musicae*, де також підсумував досягнення попередників. За допомогою «*manus Guidonis*» співаки швидше опановували музичні поспівки і гексахордову систему.

З XII ст. лінійна нотація поширюється по всій Європі, поступово змінюється графічне зображення, невм і на цій основі виникають два найпоширеніші варіанти: *nota quadrata* (римська) і готична нотації. У львівській колекції одним із найдавніших невменних зразків на лінійках є фрагмент

з Брев'ярія XII ст., що походить, ймовірно, з цестеріанського осередку. В одному з варіантів він містить бургундські різномірні невми з помітним готичним впливом, а в інших львівських рукописах відображені готична та квадратна нотації. Це свідчить про різні напрямки розвитку невменної нотації та різні форми інтерпретації знаків, що спричинило діаметральні способи виконання. Проте, незважаючи на проблематику, невменна нотація стала важливим етапом формування європейської писемної музичної системи.

У підрозділі 2.2. *Ладо-ритмічні особливості григоріанського хоралу* розглядається питання ритмічної та звуковисотної компонент григоріанського хоралу. У XIX–XX ст. активізувалися дослідження цієї тематики, інспіровані ватиканськими виданнями і доступністю факсимільних публікацій завдяки технічним інноваціям.

У зразках VIII–XII ст. ритмічні позначення є досить умовними, часто спостерігаємо використання додаткових позначень, які несуть певне ритмічно-сміслові навантаження і відображаються у графіці невменної нотації. Серед них – епізема, яка найчастіше означає подовження ноти, або її певну групу, використовуються також літери «f», «c» та інші. Загалом, на ранньому етапі запису григоріанських піснеспівів, чіткої ритмічної диференціації не існувало, оскільки опанування григоріанським співом перебувало у сфері усної практики.

Однією з перших ритмічних теорій вважається ораторіальна (риторична), згідно якій вільна ритміка хоралу виростає з вербального змісту, де основною мірою був тонічний акцент. Ця теорія повністю уникала мензуральної організації і виявляла невизначеність ритмічного пульсу. А. Мокро намагався коригувати ораторіальну теорію і шукав розв'язання цієї проблеми в самих хоральних мелодіях, хоч і не заперечував значення тексту для ритміки хоралу. На підставі багаторічної дослідницької роботи він висунув нову теорію – ораторіально-музичну, яка стала новим етапом розвитку еквалістичної теорії. Бруно Штебляйн вважав, що еквалістичний підхід до ритміки допомагає виділити григоріанський хорал серед інших музичних видів і підкреслити його тісний контакт із літургією. Прихильники мензуральної теорії інтерпретують григоріанський хорал в інший спосіб, намагаючись впорядкувати західну монодію в такти і підпорядкувати певному метричному імпульсу (Л. Ламбійот, А. Дешевран).

Навідміну від ритмічної часомірності, питання ладової організації григоріаніки є одним з найбільш розроблених і базується на античній теорії ладу і візантійській системі осмогласся, оскільки невменна нотація

пов'язувалася як із напрямком руху мелодії, так і з певним модусом. Кожен лад мав певну мнемонічну поспівку, яка сприяла ідентифікації модусів-ладів. Формування західної осмогласної системи пов'язують із виникненням тонаріїв (VIII–IX), де прослідковуємо перехід до нормативної практики і теоретично осмисленої ладової системи, базованої на античній теорії звукоряду. Важливий вклад у розвиток ладової системи вніс Гукбальд Сен-Аманський, який переосмислив модальну систему греків і виокремив висхідну серію тетрахордів, згідно якій тетрахорди диференціювалися завдяки зсуву на один звук. Зведення в один тетрахорд звуків D, E, F, G дало змогу встановити зв'язок з фінальними звуками восьми модусів. Поруч з цим важливу роль відіграла домінанта, яку називали також тенором або реперкусією. У трактаті Тінкторіса «Liber de natura et proprietate tonorum» викладається поширена у середньовіччі та відродженні теорія структури церковних модусів, яка, очевидно, походила ще з IX століття. У наш час викристалізуються нові методи дослідження латинської монодії, які враховують не лише теоретичний аспект, але й практичні виконавські потреби.

Розділ 3. Семіологічний аналіз західної монодії та проблеми сучасної виконавської інтерпретації присвячено виявленню основних концептуальних засад сучасних методів дослідження григоріаніки.

Підрозділ 3.1. *Особливості семіологічного дослідження рукописів латинської монодії о. Еженом Кардіном та його послідовниками* виявляє нові методи дослідження невменної нотації другої половини XX століття, що стало поштовхом до переосмислення тисячолітньої традиції виконання григоріанського співу. У своїх працях о. Ежен Кардін представляє новий дослідницький метод – григоріанська семіологія, а його послідовники й дотепер вважаються найавторитетнішими медієвістами (Л. Агустоні, Й. Гешль, М. Н. Колет, Г. Йоппіх, Н. Альбароза).

Новий метод базується на палеографії і семіологічному тлумаченні невм, що сприяє їх точнішому прочитанню, а також датуванню та локалізації рукописів. Цій теорії передувало намагання якнайточніше передати інтервальну будову мелодики, що позбавляло музичні тексти виконавських означень і врешті привело григоріанський спів до «вирівняного» стилю «cantus planus». Зведення до цього єдиного способу виконання призвело до втрати виразовості монодійного мелосу і деформувало його структуру. Натомість із семіологією пов'язана система вивчення зв'язку між знаками та їх інтерпретацією. Графічні знаки вказують на рух мелодії, містять агогічні виконавські ремарки, пов'язані, зокрема, з диригент-

ським жестом. Головним об'єктом при дослідженні західної монодії є мелодія (ритм, лад), що нероздільно пов'язана з літургійним текстом. Зокрема, пов'язаність структури модусної системи з невменною нотацією, яка також відображає вербальні конструкції, що сприяли співакам орієнтуватися в музичному матеріалі.

З поширенням ідей семіологічної школи по-новому висвітлювалися питання ритмічної інтерпретації григоріаніки. Ежен Кардін вважав, що до григоріаніки не можна застосовувати сталої часомірності, оскільки одна і та ж силаба у різних піснеспівах тривала різний час (*elasticite*). На відміну від відомої теорії мензуралістів, які шукали «універсальний ключ» до відтворення ритміки корпусу григоріанських мелодій, семіологісти відчували «закодовану» інформацію в знаках конкретного піснеспіву у зв'язку з текстом, що надає ритмічного імпульсу мелодії і нав'язує їй певну метроритмічну структуру. На цій основі формувалася головна методологічна засада теорії о. Ежена Кардіна, яка полягала в поєднанні звукової барви з виконавською інтерпретацією. Цей метод уможливив розуміння стилю інтерпретації григоріанських мелодій як насичено-емоційного співу, спрямованого на підкреслення ключових слів літургійних текстів. Отож, семіологічне прочитання та порівняння невменної і лінійної форм запису сприяли віднайденню найдостовірнішої інтерпретації мелодики григоріанського хоралу.

У підрозділі 3.2. *Виконавська інтерпретація західної монодії у контексті семіологічного вчення* досліджується функційне значення звуків у формотворенні, що виникає внаслідок мелодичного розгортання і може змінюватися в залежності від тексту. О. Кардін вважав інтерпретатором того, хто осмислює зміст і призначення піснеспіву, до того ж, репертуар західної монодії відображав диференціацію стабільних мелодій і їх модифікацій, що часто пов'язувалося із адаптацією інтонаційного матеріалу до інших текстів.

Для декламації псалмів та антифонів офіція з бревіарію характерним є використання силабічного стилю (моносоїчна група), для репертуару меси притаманне використання багатозвучних невм, але без надмірної орнаменталізації, окрім того, існували певні формотворчі особливості. Одним із методів композиції григоріаніки була комбінаторика мелодичних формул (центонізація), що привело до трансмодалізації і ускладнило аналіз. Додатковою проблемою є можливість використання архаїчних модусів, а також пов'язаність із акцентною теорією походження невм, де варто звернути увагу на тонічний мовний акцент, що визначав напрямок руху мело-

дики. Всі ці нюанси впливають на виконавську інтерпретацію, що можна спостерегти на практиці, зокрема, завдяки заснуванню *Associazione Internazionale Studi di Canto Gregoriano* (Міжнародне товариство студій григоріанського співу), яке сприяло поширенню *григоріанської семіології*.

Одними з засновників Товариства стали Н. Альбароза, Г. Йопліх, А. Турко, Р. Фішер та ін. У Німеччині та Австрії сконцентрована велика кількість вокальних колективів, що спеціалізуються на виконанні григоріанського хоралу. Серед найвідоміших ансамблів німецькомовної секції AISCGre: *Berliner Choralschola*, *Virga Strata*, *Grazer Choralschola*, *Schola Gregoriana Monacens*, *Schola Resupina*, *Schola horti paradisi*, жіночий ансамбль *Exsulta Sion* та *Gregoriana*. У Польщі відомими сучасними ансамблями, що натхненні семіологічним вченням о. Кардіна: *Canticum cordium* утворений у 2008 р. за ініціативою о. М. Бялковського у Познані; *Cantus liturgiae* парафії св. Зигмунда у Варшаві під керівництвом М. Савіцького. Найбільш відомим у Польщі та за її межами є жіночий ансамбль *Mulierum Schola Gregoriana Clamaverunt Iusti*, який було створено у 2007 р. у складі випускниць Університету Кардинала Стефана Вишенського та Музичного Університету ім. Ф. Шопена у Варшаві. Основною метою колективу є популяризація григоріанського хоралу, де джерелом для інспірації стали рукописи IX–XII ст. Керівником ансамблю є М. Славецький, який студював у Римі під керівництвом Н. Альбароза та А. Турко.

У **Висновках** на підставі проведених досліджень узагальнено основні результати роботи. Науковий пошук був зумовлений потребою віднайти нові шляхи осмислення григоріанського хоралу у всій повноті літургійно-мистецького змісту на основі сучасного наукового медієвістичного дискурсу. Це дає змогу глибоко оцінити зміст латинського обряду як свідчення багатовікової традиції літургійного співу, що й надалі продовжує вражати багатством мелосу, нотаційною знаковістю і досконалістю музичних форм. Переконаємось, що римо-католицька традиція Західної Церкви творить досконалу сакральну композицію, сповнену глибокого змісту.

На цій основі результати дисертаційного дослідження можна представити у послідовних пунктах, які порушують різні аспекти історіографічного, музично-теоретичного та виконавського дискурсу.

1. Запропоновано цілісний погляд на історію розвитку григоріанського хоралу в контексті його формування впродовж середньовічного періоду з подальшою еволюцією цього явища у наступні століття, що проявилось, насамперед, у створенні чисельних рукописних пам'яток. На цій основі

поступово виникали різні національні медієвістичні школи, метою яких було дослідження давньої традиції латинського співу та його подальшої трансформації як у виконавській практиці, так і в формі музичного запису, зокрема, невменного. В цьому напрямку, на тлі загального зацікавлення минувшиною, постає проблема виконавської інтерпретації за невменними літургійними рукописами, що в кінцевому результаті привело до формування активної медієвістичної полеміки в музикознавстві, центральне місце в якій зайняла григоріаніка.

2. Дослідження історії формування григоріанського хоралу засвідчує місткість внутрішнього наповнення, пов'язаного із культурою середземноморських цивілізацій, богословськими трактатами християнських апологетів, з візантійською обрядовістю, що сукупно закладає основи творення латинської релігійної піснетворчості. В цей час усталюються такі жанри як псалом, гимн, тропар, аллилуя, «Киріє елейсон», антифони та інші, що є спільними як для Римо-Католицької, так і для Східних церков.

3. В Добу Каролінгів відбувається реформація наявних локальних півчих практик (галліканської, амброзіанської), які трансформуються у нову форму півчого корпусу під назвою григоріанський хорал. Відтоді констатуємо започаткування практики поширення григоріанського співу в межах латинського християнського ареалу. З розвитком багатоголосої традиції григоріанські мелодії зазнавали суттєвих змін, спрямованих, переважно до спрощення, що з часом призвело до канонізації під визначенням *cantus planus* (рівний спів). Таке означення тривалий час асоціювалося із способом відтворення репертуару Західної Церкви, що в певній мірі суперечило сутності давньої традиції. І тільки в XX ст. внаслідок виконавської активності констатуємо факт переосмислення якості звукової палітри григоріаніки. Така зміна відображає значимість теоретичних медієвістичних студій, базованих на дослідженні, насамперед, невменних рукописів з позиції транскрибування нотаційних систем.

4. Відзначено особливу роль нотації у пізнанні і осмисленні музичної сутності піснеспівів григоріанського хоралу. Дослідження цього засобу фіксації західного сакрального мелосу виявило різноманітні форми, локальні різновиди і хронологічні виміри. Ключовим для вивчення григоріаніки є аналіз нотації через прочитання найдавніших рукописів, що є ключовою проблемою сучасного музикологічного дискурсу. Поступове вирішення цієї проблеми суттєво покращилося завдяки розширеному доступу до колекцій, зокрема, до манускриптів різних європейських бібліотек, музеїв, монастирських фондів тощо. Завдяки розширенню дослід-

ницького пошукового ареалу, стало можливим систематизування і вдосконалення дослідження генези музичного нотопису.

5. Григоріанський спів певним чином торкнувся і русько-українських земель, що виявляємо у літургійному співі, зокрема у проникненні окремих західних жанрів (*Te Deum, Dies irae*). Водночас, відзначаємо появу в Києві та на інших теренах Русі-України, римо-католицьких спільнот, що були безпосередніми носіями латинської традиції і, відповідно, розповсюджували як літургійні піснеспіви, так і богослужбові книги. До нашого часу збереглося доволі велике число таких пам'яток і найбільше у Львові, що не випадково, оскільки це місто було важливим полінаціональним центром із тісними контактами з Європою. Тому львівські пам'ятки репрезентують різночасовий корпус піснеспівів римо-католицького обряду, зокрема й архаїчні пласти григоріаніки. Велика кількість музично-літургійних рукописів, збережених у фондах львівських бібліотек свідчать про тяглість римо-католицької традиції і є багатим джерельним матеріалом для дослідників різних національних шкіл.

6. Доступність літургійного репертуару в його найдавнішій оригінальній фіксації – невменній, інспірувала активізацію виконавської практики і відновлення давніх жанрів і форм співу в окремих осередках, із закликом віднови григоріанської традиції. На цій основі в середині XIX ст. започатковуються активні літургійні рухи, що закликали до дослідження західної монодії на основі репертуару найдавніших пам'яток. В цьому певну роль відіграли ватиканські видання, які сприймалися неоднозначно і довкола яких тривала гостра полеміка, що стосувалася важливого фактору інтерпретації давніх римо-католицьких співів.

7. Досліджено методи прочитання графічних форм різних локальних традицій, виявлено характерні особливості, які сприяли мелодичному прочитанню (варіантність графічних форм, групування невм, агогічні знаки). В цьому важливим методом є порівняння різних нотаційних систем на основі рукописів різного територіального походження, в тому й львівських, які є цінним джерельним матеріалом. На основі дослідження фрагментів львівської колекції виявляємо характерні графічні особливості базових невм (*virga, pes, clivis* та ін.) та їх спорідненість з локальними європейськими осередками.

8. Аналіз мелодичного прочитання невменного запису виявляє присутність елементів сучасної музичної теорії, зокрема, звуковисотної та ритмічної складових. Саме цей контекст зумовив активну наукову полеміку, зосереджену довкола вивчення специфіки ладо-ритмічної компоненти західної монодії. Дослідження модусної системи скеровує до її витоків –

античної теорії та візантійської системи октоїха, аналіз мелодичних формул – до композиційного аспекту форми і виконавської практики. На цій основі своєрідність композицій григоріанського хоралу спрямовує до інноваційних методів його вивчення.

9. Систематизовано та класифіковано львівську колекцію нотованих манускриптів, її представлено у дослідженні як унікальний джерельний матеріал для медієвістів. У львівських фондах виявлено широкий спектр літургійних книг, що демонструють еволюцію західноєвропейської музичної нотації від невменної до лінійної. Проаналізовано з позиції графічних форм музичного знаку та розкрито специфіку базових невм латинської нотації з подальшими їх видозмінами. Введено у науковий обіг пергаментні фрагменти Львівської бібліотеки ім. В. Стефаніка. Застосовано семіологічний аналіз на основі львівських фрагментів у зіставленні із західними рукописами. Відзначено входження львівських манускриптів у західноєвропейський ареал григоріаніки, що пов'язане із літургійною практикою.

10. Досліджено новий напрямок аналізу західної монодії – григоріанська семіологія, розроблений о. Еженом Кардіном у середині ХХ ст. Цей метод ґрунтується на палеографії та семіології (інтерпретація знаків та їх графічних форм) і зосереджується на особливостях різноманітних виконавсько-інтерпретаційних ремарок, що стало основою наближення традиції церковного співу раннього середньовіччя. Аналітичні розробки школи Кардіна паралельно вводяться у виконавську практику, стимулюючи відновлення давніх форм співу, про що свідчить створення десятків ансамблів у різних європейських осередках.

Тож у процесі загального дослідницького пошуку виявляємо важливе місце західної сакральної монодії, зокрема, григоріанського хоралу, у розвитку тисячолітньої історії музичного мистецтва Західної і Східної Європи. В цьому контексті присутність римо-католицької традиції у Львові свідчить про входження України до культурного європейського простору і спонукає до глибшого студювання цієї проблематики у науковому дискурсі українського музикознавства.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

1. Загнітко К. Особливості музичної форми григоріанських мелодій / Катерина Загнітко // Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Сер.: Молоде музикознавство. – Львів : Сполом, 2008. – Вип. 20. – С. 135–139.

2. Загнітко К. Акцентна теорія походження невменної нотації / Катерина Загнітко // Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. Сер.: Студії музикознавчі. – Львів, 2013. – Вип. 30. – С. 103–111.
3. Загнітко К. Локальні різновиди західної невменної нотації // Тези XV Міжнар. наук.-практ. конференції «Молоді музикознавці України», 3–5 січня 2013 р. – Київ : Київський інститут музики ім. Р. М. Глієра, 2013. – С. 67–68.
4. Загнітко К. Григоріанський хорал між Сходом та Заходом / Катерина Загнітко // Тези Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців «Музикознавчі студії», 25–26 лютого 2015. – Львів : ЛНМА ім. М. В. Лисенка, 2015. – С. 44.
5. Загнітко К. Класифікація ладової належності західної монодії на ранньому етапі розвитку / Катерина Загнітко // Студії мистецтвознавчі – Київ : ІМФЕ, 2014. – С. 8–13.
6. Загнітко К. Особливості ритмічної інтерпретації григоріанського хоралу / Катерина Загнітко // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. – Рівне, 2014. – Вип 20 (1). – С. 31–36.
7. Загнітко К. Отець Ежен Кардін як засновник нового методу дослідження григоріанського співу (до 110-ліття від дня народження) / Катерина Загнітко // Українська музика : науковий часопис Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка. – Львів, 2015. – Число 4/18. – С. 42–50.
8. Загнітко К. Сучасний аналітичний дискурс у дослідженні григоріаніки / Катерина Загнітко // Тези всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців «Музикознавчі студії», 24–26 лютого 2015. – Львів: ЛНМА ім. М. В. Лисенка, 2015. – С. 70.
9. Загнітко К. Проблеми виконавської інтерпретації церковної монодії в контексті сучасних досліджень григоріанської семіології / Катерина Загнітко // Українська музика : науковий часопис Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка. – Львів, 2016. – Число 4/22. – С. 92–100.
10. Zagnitko K. Zur Geshichter der Erforschung der Gregorianischen Gesangsquellen in der Handschriftensammlung in Lemberg / Kateryna Zagnitko // Theorie und Geschichte der Monodie. – Band 8. / Red. M. Czernin, M. Pischlöger. – Brno, 2016. – С. 669–693.

АНОТАЦІЯ

Загнітко К. М. Григоріанський хорал у сучасному науковому дискурсі : історія, теорія, практика – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво. – Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка, Міністерство культури України. – Львів, 2017.

У дисертації розглянуто григоріанський хорал в контексті літургійно-мистецького змісту, виконавської інтерпретації і сучасного музично-теоретичного дискурсу. Цілісно представлено історію розвитку західної монодії впродовж середньовічного періоду з подальшою еволюцією цього явища у наступні століття. Досліджено різноманітні форми, локальні різновиди і хронологічні виміри західної невменної нотації. В цьому важливим методом є порівняння різних нотаційних систем на основі рукописів різного територіального походження, зокрема львівських, які є цінним джерельним матеріалом. Аналіз мелодичного прочитання невменного запису виявляє присутність елементів сучасної музичної теорії, зокрема, звуковисотної та ритмічної складових, що зумовило активну наукову полеміку, зосереджену довкола вивчення специфіки ладо-ритмічної компоненти західної монодії.

Досліджено новий напрямок аналізу західної монодії – григоріанської семіології, розробленої о. Еженом Кардіном у середині ХХ ст. Аналітичні спостереження і висновки школи Кардіна стимулюють відновлення давніх форм і використовуються у виконавській практиці, про що свідчать десятки вокальних ансамблів різних національних шкіл.

Ключові слова: григоріанський хорал, невма, нотація, графічні форми, семіологія, модус, ватиканські видання, львівські рукописи.

АННОТАЦИЯ

Загнитко К. Григорианский хорал в современном научном дискурсе: история, теория, практика. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.03 – Музыкальное искусство. – Львовская национальная музыкальная академия им. Н. В. Лысенко, Министерство культуры Украины. – Львов, 2017.

В диссертации рассмотрен григорианский хорал в контексте литургически-художественного содержания, исполнительской интерпретации и современного музыкально-теоретического дискурса. Целостно представ-

лена история развития западной монодии в течение средневекового периода с последующей эволюцией этого явления в последующие века. Исследованы различные формы, локальные разновидности и хронологические измерения западной невменной нотации. Ключевым методом является сравнение различных нотационных систем на основе рукописей разного территориального происхождения, в том числе и львовских. Анализ мелодического прочтения невменной записи обнаруживает присутствие элементов современной музыкальной теории, в частности, звуковысотной и ритмической составляющих, что определило активную научную полемику. Изучена григорианская семиология как новое направление анализа западной монодии, разработанное о. Эженом Кардином в середине XX в. Аналитические наблюдения школы Кардина устремлены к восстановлению григорианской автентики и использованы в практике множества вокальных ансамблей различных национальных школ.

Ключевые слова: григорианский хорал, невма, нотация, графические формы, семиология, модус, ватиканские издание, львовские рукописи.

ABSTRACT

Zagnitko K. Gregorian Chant in the Contemporary Scholar Discourse: history, theory, performance practice: history, theory, implementation – The manuscript.

Thesis for Candidate degree in Arts. Specialization 17.00.03 – Musical art. – M. Lysenko Lviv National Music Academy, Ministry of Culture of Ukraine. Lviv, 2017.

In the current thesis the Gregorian chant in the context of the liturgy art content, performing interpretation, and contemporary music theory discourse is investigated. The history of development of the Western monody throughout Medieval Age and the occurrence's evolution in further centuries is represented integrally. The peculiar role of notation in understanding of musical self of the Gregorian chants gets marked out.

Latin ceremonial did influence Ukraine. In particular, cultural links with European countries widened as the result of the baptism of Kievan Rus'. The consequences of the cooperation with the West are traced in the historical sources, in the approach to adopting the musical notation system, as well as in the inclusion of the Western hymns in the Ukrainian liturgy irmologions. The presence of Roman-Catholic ritual in Ukraine is the most clearly supported by a number of evidences of Gregorian chant; in particular, L'viv is considered to contain one of the most extensive preserved note-containing manuscript collection.

A diversity of forms, local kinds, and chronological extensions of the Western neume notation are investigated. A significant methodology used for this is the comparison of different notation systems, which is based on the manuscripts of different territorial origins and involves those from L'viv that constitute an important source. Grounding on the analysis of some pieces of the L'viv collection some specific graphic peculiarities of the basic neumes and their similitude to the local European centers were found. The analysis of melodic interpretation of the neumes reveals presence of the elements of contemporary music theory, in particular, tonal and rhythmic components. This caused an active scholar discourse, focused on the research of the peculiarities of mode-rhythmic component of the Western monody. The availability of the liturgy repertoire in its oldest original written form, the neumes, inspired the activation of performance practice and return to the antique genres and forms of singing in certain centres and the further call forth to restoration of the Gregorian chant tradition. On this basis, in the middle 19th century active liturgy movements were founded; they invoked to research the Western monody on the basis of the repertoire of the oldest examples available. A certain role in the aforementioned process belonged to the Vatican issues, which were perceived ambiguously and caused strong discourse concerning the most crucial point in interpretation of the old Roman Catholic chants.

The new domain in the analysis of the Western monody, namely, the Gregorian semiology, developed by Fr. Eugène Cardine in the middle 20th century, was explored. Analytical observation and the conclusions of the Cardine's school spur the restoration of the old forms and are in use in the performance practice. There exist tens of vocal ensembles in a number of national schools.

This way, in the process of the general research we recognize the significance of Gregorian chant in the millenium-long development history of the Western and Eastern European musical art. In the current context, the presence of Roman Catholic customs in L'viv indicated the inclusion of Ukraine to the European cultural space and propelled more profound studies of the current problem in scholar discourse within Ukrainian musicology.

Keywords: Gregorian chant, neume, notation, graphical forms, semiology, modus, Vatican issues, L'viv manuscripts.

Підписано до друку 22.03.2017.
Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 1,17.
Наклад 100 прим. Зам. № 57.

Видавець і виготовлювач – ФОП Тетюк Т. В.
Свідоцтво серія ЛВ № 80 від 11.09.2013 р.
м. Львів, пр. Червоної Калини, 115
тел.: (093) 464-3063